

श्रुतसागर

अंक २२

१५ नवम्बर, २०१२,

वि. सं. २०६९,

कार्तिक, शुक्ल-२

श्रुत ज्ञान दीप

घर-घर
श्रुत ज्ञान
दीप जले.

प्रकाशक

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र कोवा, गांधीनगर ३८२००७ फोन नं. (०७९) २३२७६२०४, २०५, २५२, फेक्स (०७९) २३२७६२४९

Website : www.kobatirth.org, email : gyanmandir@kobatirth.org

दीपावली शिरताज भगवान महावीर और गुरु गौतम

यह परम पवित्र आदरणीय कल्पसूत्र की द्विपाठी प्रत है.
देवनागरी लिप्यांकित यह प्रत सोलहवीं शताब्दी में लिखी गई है.
और इस प्रत में कुल ८४ पत्र हैं. प्रत परिमाण २९.३" x १३.६" है.
प्रस्तुत चित्र भगवान श्री महावीर के निर्वाण कल्याणक का द्योतक है.

विक्रम संवत् १५३६ में लिखित व यह प्रत कल्पसूत्र की है.
देवनागरी लिपि में आलेखित इस प्रत में कई सुन्दर-सुन्दर चित्र दिये गये हैं.
प्रत परिमाण २६.१" x ११.१" है और इस प्रत में कुल १०९ पत्र हैं.
प्रस्तुत चित्र प्रभु महावीर के हृदयस्थ, अंतस्थ और
पट्टस्थ अनन्तलब्धि-निधान गुरु गौतमस्वामी का परिचायक है.

श्रुतसागर

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर का मुखपत्र

अंक : २२

❖ आशीर्वाद ❖

राष्ट्रसंत प. पू. आचार्य श्री पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा.

❖ संपादक मंडल ❖

मुकेशभाई एन. शाह

बी. विजय जैन

कनुभाई एल. शाह

डॉ. हेमन्त कुमार

केतन डी. शाह

❖ सहायक ❖

विनय महेता

हिरेन दोशी

❖ प्रकाशक ❖

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र कोबा, गांधीनगर-३८२००७

फोन नं. (०७९) २३२७६२०४, २०५, २५२ फेक्स : (०७९) २३२७६२४९

website : www.kobatirth.org ❖ email : gyanmandir@kobatirth.org

१५ नवम्बर, २०१२, वि. सं. २०६९, कार्तिक, शुक्ल-२

❖ अंक-प्रकाशन सौजन्य ❖

श्री रश्मिकांतभाई कामदार परिवार
Rushab Ship Consultant, Inc.,
43, Jonanthan Drive,
Edison, NJ 08820, USA.

संपादकीय

परम कृपालु परमात्मा महावीरस्वामी सम्पूर्ण संसार में अपने केवलज्ञान के द्वारा ज्ञान का प्रकाश फैला रहे थे और भव्य जीव अपनी अज्ञानता रूपी अंधकार को दूर कर अपनी आत्मा का कल्याण कर रहे थे, आश्विन अमावस्या के दिन प्रभु के निर्वाण के पश्चात् उनका जीवन दीप बुझ जाने से अज्ञानता रूपी अंधकार को दूर करने के लिए दीपों की शृंखला ज्ञानदीप के रूप में जलाई गई, उनके निर्वाण दिवस की स्मृति में प्रति वर्ष इस दिन ज्ञानदीप जलाकर दीपावली का पर्व मनाया जाने लगा। जैसा कि हम सब जानते हैं कि प्रभु महावीरस्वामी के निर्वाण के पश्चात् उनके प्रथम गणधर गौतमस्वामी को केवलज्ञान की प्राप्ति हुई थी, इस स्मृति में भी ज्ञानदीप जलाया जाता है। वैदिक परम्परा में चाहे जिस स्वरूप में दीपावली मनाई जाती हो किन्तु जैन परम्परा में इसे ज्ञानदीप के रूप में ही मनाया जाता है।

कार्तिक शुक्ल पंचमी के दिन मनाया जाने वाला महापर्व ज्ञानपंचमी सौभाग्य पंचमी के रूप में भी ख्याति प्राप्त है। यह तिथि ज्ञान और सौभाग्य की वृद्धि करने में सक्षम है। इस दिन हम श्रुतज्ञान की पूजा-अर्चना करते हैं।

ज्ञान महाशक्ति है, अनादिकाल के प्रवाह से मिथ्यात्व, कषाय आदि के आवरणों से दबी हुई है। उसे विकसित करने के लिए उचित काल में योग्य साधना करनी चाहिए। क्योंकि यह सर्वमान्य है कि साधना में व्रत-विधान प्रक्रिया से मनोयोग उत्कृष्ट होता है। पूर्वाचार्यों ने विभिन्न परीक्षणों के पश्चात् साधना-व्रत आदि का विधान किया है। इसी शृंखला की कड़ी के रूप में दीपावली और ज्ञानपंचमी महापर्व विख्यात है।

आत्मा का मूल गुण अनन्तचतुष्टययुक्त है, किन्तु अनन्तकाल से मिथ्यात्व, कषाय, अविरति, योग आदि में परिणत होकर अपने मौलिक स्वरूप को भूलता हुआ ज्ञानावरणीय कर्म को बांधता जाता है, इसीलिए आत्मा अज्ञानी रहता है। पुण्य के उदय से एवं सद्गुरु के सत्संग में अपने सच्चे स्वरूप को समझता है, तब अपने वास्तविक स्वरूप की प्राप्ति हेतु देव, गुरु एवं धर्म की शरण ग्रहण कर पूर्वाचार्यों द्वारा प्रणीत साधना-व्रत आदि के द्वारा ज्ञानावरणीय कर्मों का क्षय करते हुए अपने मूल रूप को प्राप्त करता है और मानव जीवन के चरम लक्ष्य मोक्ष की प्राप्ति करता है।

हमारे सद्भाग्य से परम पूज्य राष्ट्रसन्त आचार्य भगवन्त श्रीमद् पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा. कोबातीर्थ में विराजमान हैं और उनकी अमृतमयी वाणी का लाभ हमें प्राप्त हो रहा है। तो आइए हम सभी दीपावली, गौतमस्वामी के कैवल्य प्राप्ति एवं ज्ञानपंचमी महापर्व के मंगलमय अवसर पर श्रुतज्ञान का दीप घर-घर जलाएँ एवं परम कृपालु परमात्मा महावीरस्वामी द्वारा प्रतिपादित श्रुतज्ञान जन-जन तक पहुँचे, ऐसा प्रयास करें।

विक्रम संवत् २०६९ के रूप में आ रहा नूतनवर्ष आप सभी के लिये मंगलमय एवं सुख-समृद्धि संपन्न हो तथा इस वर्ष में आप सभी के द्वारा आत्मश्रेयार्थ किये गये कार्य सफलता दायक हो यही मंगलकामना है।

हम पिछले फरवरी माह से श्रुतसागर का नियमित प्रकाशन कर रहे हैं तथा आपकी सेवा में उपस्थित हो रहे हैं। हम अपने सुविज्ञ पाठकों से निवेदन करते हैं कि हमारा प्रयास आपको कैसा लगा, इसमें किस प्रकार के सुधार की आवश्यकता है, इस हेतु आप अपने बहुमूल्य सुझाव हमें भेजने की कृपा करें। साथ ही आप अपने मौलिक लेख टाइप किया हुआ या कागज के एक ओर हाथ से लिखा हुआ भिजवाएं, हम उसे अपनी पत्रिका में यथायोग्य प्रकाशित करेंगे।

पुनः नववर्ष की ढेर सारी शुभकामनाओं सहित।

अनुक्रम

लेख	लेखक	पृष्ठ
१. नवपद्य, निर्वाणपद्य अने ज्ञानपद्यनां पर्व	डनुत्पाई शाह	४
२. राजा श्रीपाणनां न्यारां ज्वन रहस्यो	आ. ल. प्रद्युम्नसूरि म. सा.	५
३. द्विवाणी : भगवान महावीरनी साधना अने निर्वाणनु तेज पर्व	छिरेन दोशी	८
४. ज्ञानपंचमी	आ. ल. पद्मसागरसूरि म. सा.	१५
५. ज्ञानमंदिर : संक्षिप्त अडेवाल ऑक्टो. २०१२	-	१६

Acharya Padmasagarsuri

(आर्हमन्मः)

नव वर्ष की शुभ कामना

श्री महावीर जैन (आराधना केंद्र, कोष्वा
 द्वारा प्रकाशित शुभ सागर मासिक
 पत्रिका नये वर्ष में प्रवेश कर रहा है।
 विक्रम संवत् २०६९ के शुभारम्भ के
 शुभ आस २५ इस पत्रिका के दिन-
 व दिन प्रगति की शुभ कामना काले
 हुए समस्त पाठकों एवं शुभचिंतकों
 यह नव वर्ष मंगलमय-सुखद एवं
 धर्म आराधना युक्त हो ऐसी मंगल
 कामना है। पूर्ण-चारोंद्वारा प्रतिपादित
 शुभ परम्परा के विभिन्न विषयों को
 पाठकों के समक्ष प्रस्तुत करने का
 मुहल ही सुंदर कार्य शुभ सागर पत्रिका
 के माध्यम से किया जा रहा है।
 आशा है भविष्य में भी इस परम्परा
 को कायम रखते हुए यह पत्रिका
 पाठकों के समक्ष शोध पत्रिका के
 रूप में प्रलिखित होगी और अपने
 पाठकों को संतुष्ट करती रहेगी।

पद्मसागर...

નવરાત્રિ, દિવાળી અને જ્ઞાનપંચમી

એટલે

નવપદ, નિર્વાણપદ અને જ્ઞાનપદનાં પર્વ!

કલુભાઈ શાહ

નવપદજી : નવપદ એટલે અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ.

ખાવા-પીવામાં ભાવતાં ભોજન મળતાં હોય એવા સાનુકૂળ સંજોગોમાં આયંબિલ તપ કરવાની ભાવના દુર્લભ છે. પરંતુ જિનશાસનની બલિહારી છે કે ભારતભરના તમામ ખૂણે નવપદની શાશ્વતી ઓળીની આરાધના સામુહિક રૂપે આરાધકો હોંશે હોંશે કરે છે.

આયંબિલનું તપ - નવપદજીની ઓળીનું તપ, એ એક ઉત્કૃષ્ટ કોટિનું તપ છે.

‘નવપદ’ની આરાધનામાં તત્ત્વત્રયી છે. સુદેવ, સુગુરુ અને સુધર્મ; નવપદની આરાધના એટલે આત્મકલ્યાણ માટેની સાધના. આત્મકલ્યાણ માટે આ ત્રણ તત્ત્વ સિવાય કોઈ તત્ત્વ નથી. જૈન ધર્મના પર્વો કે તહેવારો આ ત્રણના માટે જ છે અને આરાધના પણ આ ત્રણ તત્ત્વની જ છે જેમ નવરાત્રિમાં નવપદજી, દિવાળીમાં ભગવાન મહાવીરનું નિર્વાણ કલ્યાણક અને જ્ઞાન અંગે જ્ઞાનપંચમી. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર કે તપની આરાધનાનો આ ‘સિદ્ધચક્ર’માં સમાવેશ થયેલો જ છે. એવી એકે વસ્તુ નથી કે જે આ ‘સિદ્ધચક્ર’માં આવી ન હોય. જગતમાં આ નવપદ સિવાય કોઈ વસ્તુ આરાધ્ય નથી.

આ નવપદમાં દેવના બે વિભાગ, ગુરુના ત્રણ વિભાગ અને ધર્મના ચાર વિભાગ છે. દેવ-ગુરુ અને ધર્મના કુલ મળી નવ ભેદ હોઈ તે ઓળીના નવ દિવસોમાં તેની આરાધના કરવાનું મહાત્મ્ય છે.

જૈનશાસનમાં નવપદનો મહિમા અપરંપાર-અપૂર્વ કોટિનો છે. નવપદની શાશ્વતી ઓળીની આરાધના કરનાર શ્રીપાળરાજા-મયણાસુંદરીનું દૃષ્ટાંત આપણી સમક્ષ છે. એમની ભાવપૂર્વકની ઓળીની આરાધનાથી શ્રીપાલ રાજાના અંગમાંથી કોઠ રોગ કાયમ માટે દૂર થયો. માટે હે જીવ! તું નવપદમય શ્રી સિદ્ધચક્રનું આરાધન કર.

દિવાવલી : દિવાળી એટલે પ્રકાશનું પર્વ, પ્રભુના પાવન નિર્વાણનું પવ : આસો વદિ-૧૩ ના દિવસે ભગવાને અંતિમ આહાર લીધો; આ તેરસની મધ્યરાત્રિથી ભગવાને ઉપદેશ આપવાનું શરૂ કર્યું તો નિરંતર ૪૮ કલાક (૧૬ પ્રહર) સુધી દેશના આપી, પરમાત્માનું નિર્વાણ થયું ત્યાં સુધી ઉપદેશ આપતા રહ્યા. એ ઉપદેશ અને એ દેશનાના થોડા અંશો પરમ સદ્ભાગ્યે આજે પણ શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં સંકલિત છે. પ્રભુના નિર્વાણની રાત્રિએ કાશી દેશના મલ્લકીવંશના નવ ગણ રાજાઓ, કોશલ દેશ અને વિચ્છવી વંશના બીજા નવ ગણ રાજાઓ એ રીતે અઢારે ગણના રાજાઓ આસો અમાવસના દિવસે આઠ પહોરનો પૌષ્ઠ-ઉપવાસ કરીને ત્યાં પ્રભુની સમીપે રહ્યા હતા, પ્રભુનું નિર્વાણ થવાથી બધાએ વિચાર્યું કે ભાવોદ્યોત એટલે જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ ચાલ્યો ગયો એટલે હવે દ્રવ્યોદ્યોત દીવાનો પ્રકાશ કરીએ. એ સમયે હજારો દીવડાઓ પ્રગટાવ્યા, દિવાળીનું પર્વ આપણી સંસ્કૃતિને પ્રભુના નિર્વાણથી પ્રાપ્ત થયું, પ્રભુના નિર્વાણથી પ્રભુના સ્મરણનું એક મહાપર્વ મળ્યું. પ્રભુના નિર્વાણની સ્મૃતિના આ પુનિત પર્વમાં હૃદયના અહોભાવ પૂર્વક પ્રભુના ઉપકારોને યાદ કરી, આ દિવાળી સાચા અર્થમાં દેવાધિદેવને સમર્પિત કરીએ.

જ્ઞાનપંચમી : તીર્થંકર ભગવંતોએ કર્મનિર્જરા માટે બાર પ્રકારની તપશ્ચર્યા બતાવી છે. એમાં ય શ્રેષ્ઠ તપશ્ચર્યા જ્ઞાનની બતાવવામાં આવી છે. જ્ઞાનની આરાધના સમાન બીજું કોઈ તપ નથી. બૃહત્કલ્પસૂત્રનું વચન છે. સજ્ઞાયસમો તવો ન્તિ સ્વાધ્યાય સમાન કોઈ તપ નથી, સ્વાધ્યાયથી જેટલી અને જેવી કર્મનિર્જરા થાય છે એટલી બીજા કોઈ આલંબનથી પુષ્ટ કર્મનિર્જરા પ્રાયઃ થતી નથી.

એટલે જ સ્નાતસ્યાની સ્તુતિમાં જ્ઞાન માટે આવું વિશિષ્ટ પ્રકારનું વિશેષણ વાપર્યું છે.

મોક્ષાપ્રદારમૂતં.....જ્ઞાન એ જ મોક્ષનું મુખ્ય દાર છે.

જ્ઞાનપંચમીની આરાધના કરવાથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ થાય છે. અને જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ થવાથી મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ થાય છે. જ્ઞાનપંચમીની આરાધનાથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સાથે-સાથે મોહનીય કર્મનો પણ ક્ષયોપશમ પ્રાપ્ત થાય છે, સમ્યજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે.

સમ્યજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ માટે જ્ઞાનપંચમીની આરાધના શ્રેષ્ઠ છે.

રાજા શ્રીપાળનાં વ્યાસાં જીવન રહસ્યો

આ. ભ. પ્રદ્યુઠ્ઠસૂરિ ઠા. આ.

જીવનને ઉત્તમ બનાવવા મથતી હરકોઈ વ્યક્તિને માટે શ્રીપાળ એક ઉત્તમ રોલ મોડેલ છે. કર્મને આપણે ઘણીવાર એટલું બધું પ્રાધાન્ય આપીએ છીએ કે પુરુષાર્થને વેગ આપવાને બદલે નિયતિને શરણે અને તે પણ અકાળે પહોંચી જઈએ છીએ. શ્રીપાળમાં ઉત્તમતા હતી જ પણ માત્ર તેના પરનું એક પાતળું આવરણ દૂર કરવાનું હતું, તે કામ થયું અને આપણે જોઈએ છીએ કે તેઓએ જીવનને કેવી રીતે જીવી જાણ્યું. નામ પણ ગમે, કામ પણ ગમે, પછી અરમાન પણ, તેના જેવા થવાના થાય, તેવું છે.

મનોહર માળવાદેશની ઉજ્જયિની નગરીથી શ્રીપાળકુમાર ચાલ્યા.

સુદિ તેરસની રાત્રિના પાછલા પહોરમાં વસુધાના વિસ્તરેલા વનસ્પતિને વગડાની સકલ ઔષધિમાં અમૃતનો સંચાર કરનાર અને સિંચન કરનાર, ચન્દ્રની ધોળા દૂધ જેવી ચાંદની રેલાઈ રહી હતી. કાગડો પણ હંસમાં ખપી જાય એવી, ચાંદનીની સફેદ ચાદર બધે જ ફેલાઈ હતી. ઝાડ-પાન, છોડ અને વાડ-બધું જ રળિયામણું લાગતું હતું. આજ, પ્રયાણનો પહેલો દિવસ હતો.

શ્રીપાળના મનમાં અપાર કૌતુક-રસ ભર્યો હતો. રસ્તે એક નાનકડી ટેકરી આવી. શ્રીપાળને મન થયું અને તે સડસડાટ ચડવા લાગ્યા. વહેલી સવારનો ઠંડો પવન હળુ-હળુ વાતો હતો. પંખી હમણાં જ જાગ્યાં હતાં. વાતાવરણમાં સ્નિગ્ધ શાંતિ રેલાતી હતી. શ્રીપાળ જેવા ટેકરી ચડ્યા તેવામાં, કોઈ યોગી બન્ને હાથ આકાશ તરફ ઊંચા રાખી, જાપ કરતા હોય તેવું દેખાયું શ્રીપાળે કૌતુકથી જોયું.

પગરવ સાંભળી, યોગીની નજર પણ શ્રીપાળના આજ્ઞાબાહુ શરીર પર પડી. પહેલી જ નજરે પારખ્યું કે કોઈ સૌભાગ્યવંત પુરુષ આ તરફ આવી રહ્યા છે; -આજનો દિવસ સફળ થશે.

પુણ્યશાલી પહોંચે તે પહેલાં તેની આત્મા ત્યાં પહોંચતી હોય છે.

યોગીએ મનમાં વિચાર્યું કે, ગુરુએ આપેલી વિદ્યા સાધવામાં હજી કાર્યસિદ્ધિ થતી નથી. તેને સિદ્ધ કરવામાં આવા પુરુષનું સાન્નિધ્ય-ઉપસ્થિતિ જોઈએ તે આજે મળશે. આ પુરુષની છાયા, કામયાબ નીવડશે. જો તેઓ ઉત્તર-સાધક તરીકે રહે તો પણ મારું કાર્ય સિદ્ધ થાય. કેટલાય દિવસોની મહેનત પછી પણ, આ ધોળાનું પીળું થતું નથી. આવા પુરુષના અસ્તિત્વ-માત્રથી કાર્યસિદ્ધિ જરૂર મળશે. શ્રીપાળ નજીક આવ્યા. ધાતુવાદી યોગીએ પોતાના અંતરના અવાજને અનુસરીને પ્રાર્થના કરી,

ઉત્તરસાધક નર વિના, મન રહે નહીં ઠામ,

તિણે તુમ એક કરું વિનતિ, અવધારિયે સ્વામ.

પ્રાર્થના-ભંગભીરુ, સજ્જન શિરોમણિ શ્રીપાળે 'વિનતિ' સ્વીકારી. ધાતુવાદીના ઉત્તર-સાધક તરીકે બેઠા. પુણ્યવંતને પગલે નિધાન હોય છે એ ન્યાયે, શ્રીપાળની નજર ફરતાં જ વિદ્યો પલાયન થઈ ગયા. કાર્યસિદ્ધિ ઢુંકડી આવી. કાર્ય સિદ્ધ પણ થયું અને મબલખ સોનું બન્યું! ધાતુવાદી કહે : 'આ બધું સોનું તમારી નજરના પ્રભાવે થયું છે.'

‘એહમાંથી પ્રભુ! લીજિયે, તુમહ જેમમન ભાવ’

સરળ શ્રીપાળનો પ્રતિભાવ : ‘મારે જરૂર નથી.’

કુંવર કહે મુજ ખપ નહીં, કુણા ઊંચકે એ ભાર.’

અહો! શ્રીપાળમાં કેવી સહજ નિઃસ્પૃહતા હતી! કહે છે કે, મારે ખપ નથી. આ ભાર કોણ ઊંચકે! સોનું એને ભાર રૂપ લાગે છે.

આ નિસ્પૃહતા એટલે, લોભને અંકુશમાં રાખવો તે.

લોભ જય થયો તો લાભની પ્રાપ્તિ પ્રબળ બની. કહ્યું છે ને!

જે જન અભિલષે રે, તે તો તેહથી નાસે,
તૃષ્ણ સમ જે ગણે રે, તેહની નિત્ય રહે પાસે.

ઉપમિતિમાં શ્રી સિદ્ધર્ષિ મહારાજે તો આ જ સ્થિતિની વાત એમની શૈલીમાં મૂકી છે :

ધાતુવાદી તો શ્રીપાળની આ બેક્રિકરાઈથી સોના જેવી ચીજ માટે 'આવો ભાર ઊંચકીને કોણ ચાલે!' - એ જવાબથી અચંબામાં પડી ગયો! યોગીને આપવાનું શૂરાતન ઓર ચડ્યું. શ્રીપાળ 'ના-ના' કરતા રહ્યા અને પરાણે આગ્રહ કરીને પણ,

અલ્પ તેણે અંચલે બાંધ્યું, કરી ઘણી મનોહાર.

થોડું સોનું તો, તેના ખેસના છેડે બાંધી જ દીધું.

પ્રયાણના પહેલા જ દિવસે શુભ શુકન થયું. હવે આગળ-આગળ સિદ્ધિનાં સોપાના સાંપડશે તે વિચારથી મનમાં ઉત્સાહ વધ્યો. પગમાં જોમ વધ્યું.

આશ્ચર્ય તો એ વાતનું છે : સોનાની ચીજ માટે કુણ ઊંચકે! સોનાને ભાર કહેનાર વ્યક્તિને જ્યારે નર્મદાના કાંઠે ધવલશેઠે આમંત્રણ આપ્યું :

તુમને મુહ-માંગ્યું દિઉં, આવો અમારી સાથ.

આ આમંત્રણના જવાબમાં શ્રીપાળ કહે છે :

કુંવર કહે હું એકલો, લેઉં સર્વનું મોલ.

ધવલશેઠ એ દશ હજાર યોદ્ધાને વરસ દિવસે એક-એકને એક હજાર સોનૈયા આપતા હતા.

'બધાને આપ્યું છે એટલું મને એકલાને આપો' શ્રીપાળે કહ્યું.

લોકોત્તર પુરુષનાં ચરિત્રો કેવાં અતાગ હોય છે! તેના ઊંડાણને કોણ માપી શક્યું છે! કોણ જાણી શક્યું છે! તેની ઊંચાઈ પણ ઉત્તુંગ હિમાલય જેવી જ હોય છે.

શ્રીપાળની નિઃસ્પૃહતા નોંધપાત્ર છે તો વ્યવહાર ચતુરાઈ પણ સરાહનીય છે.

નિઃસ્પૃહતાની વાત જોયા પછી એમની નિર્લેપતાની એક વાત જોઈએ.

મને આ પ્રસંગ બહુ સ્પર્શી ગયો છે. સમકિતી આત્મા, સંસારના પ્રસંગોમાં કેવો નિર્લેપ હોય! એનું રસાળ હૃદય, દયાથી અને કરુણાથી ભીનું-ભીનું હોય, છતાં સંસારના ક્ષણજીવી પ્રસંગોમાં બેક્રિકરાઈથી અને નિર્લેપતાથી વર્તતા હોય છે. તેમની પરિણામદર્શિની બુદ્ધિ આવા પ્રસંગોમાં રોકાતી નથી. તેનાથી ઊંચી ભૂમિકાના રસાસ્વાદથી તેઓ ખૂબ તરબતર હોય છે. સંસારમાં સામાન્ય ગણાય તેવા, અન્નમય કોશ, પ્રાણમય કોશ કે મનોમય કોશની ભૂમિકામાં ન અટવાતાં અને ન અકટતાં, આગળ ને આગળના વિજ્ઞાનમય કોશ અને આનંદમય કોશનાં શિખરો પરથી વહી આવતી મંદ-શીતળ અને સુગંધી સમીરને પામતા હોય છે. પછી, સામાન્ય ભૂમિકામાં શેનો રસ પડે?

પ્રયાણના છેલ્લા દિવસનો અને પ્રવેશનો આ પ્રસંગ છે. અનેક રાજ્યો જીતીને શ્રીપાળ આવી રહ્યા છે, માળવા દેશની ઉજ્જયિની નગરીમાં આનંદની છોળ ઊછળે છે.

આનંદમંગલ નિમિત્તે શ્રીપાળરાજાએ નાટક ભજવવા આદેશ કર્યો :

સ્વજનવર્ગ સઘળો મિલ્યો, વરત્યો આણંદપૂર,

નાટિકા કારણ આદિશે, શ્રી શ્રીપાળ સનૂર.

રાજાનો આદેશ સ્વીકારી, નાટકમંડળીને તેડાવવામાં આવી. રંગમંચ પર પહેલી મંડળી આવી તો ખરી, પરંતુ મુખ્ય નટી પોતાના મોંને બે હાથે ઢાંકી-છુપાવીને ઢગલો થઈ, ધરણી પર ઢળી પડી. ધ્રુસકે-ધ્રુસકે રડવા લાગી. શે

વિ.સં.૨૦૬૯-કાર્તિક

૭

વાતે ય એનાં ડૂસકાં શમે નહીં. પ્રેક્ષકોની પહેલી હરોળમાં બેઠેલાં રાજા-રાણી તથા નવાગંતુક વિજેતા રાજા શ્રીપાળ પણ, વિમાસણમાં પડ્યા! બહુ મહેનતે નટીને શાંત કરી, છાની રાખી :

ઉઠાડી બહુ કષ્ટ પણ, ઉત્સાહ ન સા ધરે,

હા! હા! કરી, સવિષાદ દુહો એક મુખ ઉચ્ચારે,

નાચવાનો ઉત્સાહ ન હતો બલ્કે, ડૂમાને વાચા આપવા એક દુહો ગાવા લાગી :

કિહાં માલવ, કિહાં શંખપુર, કિહાં બબ્બર, કિહાં નટ્ટ,

સુરસુંદરી નચાવિયે દેવે દલ્યો વિચરટ્ટ.

પોતાની વીતક વ્યથા, આવા ઓછા શબ્દો દ્વારા જણાવીને પોતે આજે નાચવા તૈયાર નથી તે બતાવે છે.

‘હું સુરસુંદરી માલવનરેશની પુત્રી! મને શંખપુરના રાજાપુત્ર સાથે પરણાવી, ત્યાંથી હું નટીકુળમાં ગઈ અને ત્યાંથી બબ્બરકોટ(બિલિમોરા)ના મહાકાલ રાજાને ત્યાં ગઈ, ત્યાંથી જે નવ-નાટકશાળા, શ્રીપાળરાજાને ભેટમાં આપી તેમાં ગઈ. રોજ તો નાચતી હતી પણ આજે હવે મારાં જ માતા-પિતા સમક્ષ નાચવાનું આવ્યું!

કેમ નચાય?’

માતા-પિતા મળ્યા. હવે નાચવાનું કેવું? પંડિત વીરવિજયજી મહારાજે ગાયું છે :

મયણાં ભઈણી ન રહે છાની, મળિયા માતપિતાજી.

રાજા શ્રીપાળ પૂછે છે ‘કોણ છે આ નટી? કેમ નૃત્ય શરુ થતું નથી?’ મંત્રીને પૂછે છે, ‘કારણ જાણો, નિવારણ કરો!’

જ્યારે ખબર પડે છે કે આ તો મયણાં સુંદરીના બહેન સુરસુંદરી છે અને આપણી જ નવ નાટકશાળામાં મુખ્ય નટી છે, ત્યારે શ્રીપાળ જે બોલે છે તે બોલ અર્થસૂચક છે. કહે છે, ‘એમ! એ છે! ભલે!’

શ્રીપાળ રોજ રોજ નાટક જોવા બેસતા. નાટક એમની સામે જ, એમને પ્રસન્ન કરવા ભજવાતાં. છતાં આ કોણ નટી છે, તેનું નામ શું છે, તે ક્યાંના છે; આ નટ કોણ છે -એવું કશું મનમાં આવતું નહીં, એવી બાબાતો પરત્વે અનુસૂચક રહેતાં. કૌતુકપ્રેર્યા પ્રશ્નો કે કુતુહલ જનિત જિજ્ઞાસા તેમના ચિત્તમાં ઊઠતાં જ નહીં.

ઔત્સુક્ય વિરમણ વ્રત અને જિજ્ઞાસા પરિમાણ વ્રત તેઓ જન્મજાત પાળતાં હોય તેમ લાગે છે.

સંસારની આવી નિર્લેપતા, ચિત્તને રાગ-દ્વેષના કાદવથી દૂર-દૂર રાખે છે. ઊંચો સ્વાદ પામ્યા પછી તો બીજું બધું કિંકું જ લાગે ને!

કોઈપણ સ્થિતિમાં શ્રીપાળ રાજાનું ચિત્ત, નવપદથી સતત લીંપાયેલું અને ભીંજાયેલું જ રહેતું હતું. તેમના ચિત્તની આ ખૂબી હતી. ઉપાધ્યાય મહારાજે તેમની નવપદ-લિપ્તતા આમ વર્ણવી છે :

આરાધનનું મૂળ, જસ આતમભાવ અછેહ,

‘તિણે નવપદ છે આતમા, નવપદ માંહે તેહ.’

શ્રીપાળના તો આત્મા અને નવપદ બન્ને અભેદ થઈ ગયા હતા. નવપદથી શ્રીપાળના મન અને આત્મા પૂરા રંગાઈ ગયા હતા. જગતમાં નવપદનું દર્શન અને નવપદમાં જગતનું દર્શન થતું હતું. આમ, સંભેદ પ્રણિધાન અને અભેદપ્રણિધાન બન્ને શ્રીપાળે સિદ્ધ કર્યા હતાં.

શેનાથી નિર્લેપ રહેવું અને શેનાથી લેપાઈ જવું આ વિવેક એ જ શ્રીપાળરાજાના જીવનનું મુખ્ય રહસ્ય જણાય છે. આપણે ત્યાં દર છ મહિને થતાં તેમના ચરિત્ર ઘ્રવણથી ને સ્મરણથી આપણાં ચિત્તના વહેણને અને વલણને એ દિશામાં જ વાળીએ.

(વાઠશાળા ભાગ-૨ ઠાંથી સાબાર)

દિવાળી-ભગવાન મહાવીરની સાધના અને નિર્વાણનું તેજ-પર્વ

હિરેન દોશી

પ્રભુ મહાવીરના જીવનને પીતાં પીતાં જે ઘૂંટડાઓ અવિસ્મરણીય રહ્યાં તેની આ નોંધ છે.

કર્મસત્તાની કસોટી અને કટોકટીમાં ભગવાન મહાવીરે કરેલી અક્ષયપદની સાધનાની આ વાત છે.

બ્રહ્માંડના અણુએ અણુ માટે જેના રોમ રોમમાંથી કરુણા અને મૈત્રીના ધોધ વરસે છે. એવા કૃપાળુપુરુષની આ કથા છે.

જેમનું મન સમગ્ર સૃષ્ટિના કલ્યાણમાં સતત ભીંજાયેલું રહ્યું છે, એવા હિતચિંતક અને યોગક્ષેમ વાહક મહાવીર મહારાજાનું આ આરાધના પત્રક છે.

પરમાત્માના જીવનમાં આવેલા ઉપસર્ગો અને દુઃખોનું લીસ્ટ બહુ મોટું છે. હોલસેલમાં એકસાથે અપરંપાર કષ્ટો પરમાત્માના જીવનમાં આવ્યા છે, અને એ તમામ કષ્ટો અને વેદનાઓને પ્રભુએ પ્રસન્નવદને સ્વીકાર્યા અને આવકાર્યા છે, તો એ આવતા નિમિત્તોને કર્મ-નિર્જરામાં રૂપાંતરણ કરવાનું પરાક્રમ પણ પ્રભુ ક્યાંય ચૂક્યા નથી. આવી કેટલીક વિશિષ્ટ ઘટનાઓને અહીં આપણી ભાષામાં મૂકી છે, કારણ કે દીકરાને એ તો ખબર હોવી જ જોઈએ, કે બાપે કેટલી મુશ્કેલીઓ, કેટલા કપરા અને કાંટાળા માર્ગને ચોકખો અને ચાલી શકાય એવો બનાવ્યો છે, પ્રભુના જીવનમાં આવેલા ઉપસર્ગોમાંથી એકાદો ઉપસર્ગ જો આપણાં જીવનમાં આવે તો ખાત્રીપૂર્વક કહી શકાય કે આપણા શરીરમાંથી શ્વાસ છુટવાને ખૂટવા વગર ના રહે.

પ્રાણાંત અને મરણાંત કષ્ટો વચ્ચે ગુલાબ જેવું મધુરું અને મોતી જેવું ઉજળું પ્રસન્ન વદન રાખનાર પ્રભુ વીરને આ દિવાળી પર્વના પાવન અવસરે ખાસ સ્મરીએ, એમના વિરહથી પ્રગટેલી દીવાની જ્યોત એમણે ચીંધેલા માર્ગને દીપ્તિમંત કરતી રહે અને એ પ્રકાશિત પંથે આપણને ચલાવતી રહે. પ્રભુ નથી પણ એમનો વિરહ તો છે, પ્રભુ વિરહના આલંબને ભવવિરહી બનવાનો સંકલ્પ કરી, સાચા અર્થમાં આ દિવાળી દેવને સમર્પિત કરીએ,

અહીં આપેલી અને આવી ઘટનાઓ સામાન્યથી બાકીના રૂઝ ટીકરોના જીવનમાં પ્રાયઃ ક્યાંય જોવા કે વાંચવા નથી મળતી, ક્યારેય ન બનતી એવી ઘટનાઓ પ્રભુના જીવનકાળમાં એક સાથે બને છે.

પ્રભુના પાંચેય કલ્યાણકમાં બનેલી વિશિષ્ટ ઘટનાઓ -

અ્યવનકલ્યાણક^૧ :- પરમાત્મા મહાવીરનો જીવ દસમાં દેવલોકમાંથી અવી દેવાનંદાની કુક્ષિમાં અવતર્યો. દેવાનંદાના ગર્ભમાં પ્રભુએ ૮૨ દિવસ પસાર કર્યા, સૌધર્મ દેવલોકના ઇંદ્રનું સિંહાસન કંપાયમાન થયું, ઇંદ્ર વિચારે છે, કે પરમાત્મા ક્યારેય દરિદ્ર કુળમાં કે ભિક્ષુક કુળમાં ઉત્પન્ન થતા નથી. પણ ઈક્વાકુ કે ક્ષત્રિય વંશમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે, માટે, મારે યોગ્ય કરવું જોઈએ એવું વિચારી ઇંદ્રના આદેશે હરિણૌગમેષી દેવ આસે વદિ તેરસની પૂર્વરાત્રિમાં ગર્ભનું સંહરણ કરે છે.

ગર્ભમાં પ્રતિજ્ઞા^૨ :- ત્રિશલામાતાની કુખમાં આવેલા પ્રભુએ 'મારા હલન-ચલનથી માતાને વેદના ન થાઓ' એવું વિચારી ગર્ભવાસમાં યોગીની જેમ સ્થિર રહે છે, માતાને ચિંતા ઉપજે છે, કે મારો ગર્ભ ગળી ગયો કે શું? એવી ચિંતાને દૂર કરવા પ્રભુ આંગળી ચલાયમાન કરે છે, માતાને થયેલા દુઃખના કારણે પ્રભુ ગર્ભમાં પ્રતિજ્ઞા કરે છે, કે જ્યાં સુધી મારા માતા-પિતા જીવીત છે, ત્યાં સુધી હું દીક્ષા નહીં લઉં.

જન્મકલ્યાણક^૩ :- જન્માભિષેક^૪ ઊત્સવે શકેંદ્ર મેરુગિરિની અતિપાંડુકબલા નામની શિલા ઉપર પ્રભુને ખોળામાં લઈને બેઠા, ત્યારે શકેંદ્રને મનમાં એવી શંકા થઈ કે પ્રભુ આટલો બધો જળનો પાત વહન કરી શકશે? એ શંકાના નિવારણ માટે પ્રભુએ ડાબા પગના અંગુઠાથી મેરુગિરિને દબાવ્યો, તત્કાળ મેરુગિરિના શિખરો નમી ગયા, ચલાયમાન થયા.

દીક્ષાકલ્યાણક^૫ :- સામાન્યથી તીર્થંકર ભગવંત સાથે હજારો પુણ્યાત્માઓ દીક્ષા ગ્રહણ કરે છે, પરંતુ પરમાત્મા મહાવીર સાથે દીક્ષા ગ્રહણ કરનાર કોઈ ન હતું, પ્રભુ એ એકલા જ સંયમપંથે પ્રયાણ આદર્યું.

કેવલજ્ઞાન કલ્યાણક^૬ :- ઋજુવાલિકા નદીના ઉત્તર તટ ઉપર શામાક નામના કોઈ ગૃહસ્થનું ક્ષેત્ર હતું, તેની

(લેખની સમાપ્તિમાં ઘટનાઓના આધાર સૂત્રો નોંધ્યા છે.)

નજીકમાં રહેલા શાલવૃક્ષની નીચે દિવસને ચોથે પહોરે પ્રભુને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, પ્રભુના કેવલજ્ઞાનથી હર્ષ પામેલા ચારે નિકાયના દેવતાઓએ સમોવસરણ રચ્યું, પ્રભુએ પોતાનો આચાર જાણી, સમવસરણમાં બેસી દેશના આપી, પ્રભુની પ્રથમ દેશનામાં તિર્થંચ અને દેવો આવ્યા, પણ મનુષ્ય કોઈ ન આવ્યું, સર્વવિરતિધર્મ કોઈએ પણ ગ્રહણ ન કર્યો, તીર્થંકરની દેશના ક્યારેય નિષ્કળ ન જાય, અવશ્ય કોઈ પ્રતિબોધ પામે જ, પણ પ્રભુની પ્રથમ દેશના નિષ્કળ ગઈ, તીર્થંની સ્થાપના ન થઈ.

નિર્વાણકલ્યાણક^૧ :- પ્રભુના નિર્વાણ બાદ તુરંત જ સમોવસરણમાં ઉદ્ધરી ન શકાય એવા અતિસૂક્ષ્મ કંથવાની ઉત્પત્તિ થઈ, એ કંથવા સ્થિર હોય ત્યારે આંખથી પણ ન દેખાય જ્યારે હલન-ચલન કરે ત્યારે જ દૃષ્ટિએ પડતા હતા. તે જોઈને હવે સંયમ પાળવું મુશ્કેલ છે, એમ વિચારીને ઘણા સાધુ અને સાધ્વીઓએ અનશન આદર્યું.

દેવદૂધ્યનું દાન^૨ - પ્રભુ સમીપે પિતાનો મિત્ર સોમ નામનો ગરીબ બ્રાહ્મણ પ્રભુની પાસે દાન માંગે છે, ત્યારે પ્રભુ જણાવે છે, કે હું નિઃસંગ થયો છું, તથાપિ મારા ખભા ઉપર જે વસ્ત્ર છે, તેનો અર્ધ ભાગ તું લઈ લે. વિપ્ર અર્ધવસ્ત્ર લઈ હર્ષ પામતો ઘરે ગયો.

શકેંદ્રની વિનંતિ^૩ :- દીક્ષાના પ્રથમ દિવસે શકેંદ્ર પ્રભુ પાસે આવી વિનંતિ કરે છે, કે સ્વામી બાર વર્ષ સુધી આપના જીવનમાં ઉપસર્ગો આવવાના છે, તેનો પ્રતિકાર કરવા આપની સાથે રહેવા ઈચ્છું છું. પ્રભુ સાથે રહેવાની ના પાડે છે, ત્યારે પોતાની આંતર ભક્તિથી પ્રેરાઈને ઇંદ્ર સિદ્ધાર્થ નામના વ્યંતર દેવને આજ્ઞા કરે છે, કે તારે પ્રભુની પાસે રહેવું, અને પ્રભુને ઉપસર્ગ કરતા હોય તેને અટકાવવા.

ચોમાસામાં વિહાર^૪ :- અન્યદા વિહાર કરતા પ્રભુ મોરાક નામના ગામની સમીપમાં દુર્ઈજ્જેત જાતિના તાપસોના આશ્રમમાં પધાર્યા, તાપસોનો કુલપતિ પ્રભુના પિતાનો મિત્ર હતો, પ્રભુએ એકરાત્રિકી નામની પ્રતિમાએ તે રાત્રિ પસાર કરી, કુલપતિએ ચોમાસા માટે પધારવાની વિનંતિ કરી, સમય પસાર થતાં પ્રભુ ચાતુર્માસાર્ય પધાર્યા, તૃણાચ્છાદિત એક કુટિર પ્રભુને રહેવા માટે આપી, પ્રભુ એ કુટીરમાં મનને નિયંત્રિત કરી પ્રતિમા ધારી રહ્યા, ગામની ગાયો કુટિરના ઘાસને ખાવા લાગી, તાપસો લાકડીઓ વડે ગાયોને કાઢવા લાગ્યા, પરંતુ પ્રભુ સ્તંભની જેમ સ્થિર રહ્યાં, ગાયોથી ખવાઈ જતી કુટિરની રક્ષા ન કરી, તાપસોને અને કુલપતિને અપ્રીતિ થઈ, તેથી પ્રભુએ વિચાર્યું કે મારા નિમિત્તે આ સર્વને અપ્રીતિ થાય છે, તેથી મારે અહીં રહેવું યોગ્ય નથી, એમ વિચારી વર્ષાઋતુનો અર્ધમાસ વ્યતીત થયો હોવા છતાં ત્યાંથી વિહાર કરીને પ્રભુ અસ્થિક નામના ગામે આવ્યા.

પ્રભુની પાંચ પ્રતિજ્ઞા^૫ :- તાપસના આશ્રમમાં પ્રભુએ પાંચ પ્રતિજ્ઞા લીધી.

- કદી પણ જ્યાં અપ્રીતિ થાય ત્યાં રહેવું નહીં.
- જ્યાં રહેવું ત્યાં સદાય કાયોત્સર્ગ કરીને જ રહેવું.
- પ્રાયઃ મૌન જ ધારણ કરવું.
- કરપાત્ર વડે જ ભોજન કરવું.
- ગૃહસ્થનો વિનય કરવો નહીં.

શૂલપાણિયક્ષનો ઉપસર્ગ^૬ :- મોરાકથી નીકળેલા પ્રભુ અસ્થિક ગામમાં આવ્યા, નગરજનોએ અસ્થિક ગામની સમીપમાં શૂલપાણિ યક્ષને પ્રસન્ન કરવા યક્ષનું ચૈત્ય બનાવ્યું છે. પણ આ સ્થાનમાં કોઈ રાત્રિવાસો કરે તો શૂલપાણિ એને યમરાજની જેમ મારી નાંખે, આ પ્રમાણે કહીને લોકોએ વીર પ્રભુને રહેવા માટે બીજું સ્થાન બતાવ્યું, પણ પ્રભુ તો યક્ષના સ્થાને જ રાત્રિવાસો રહ્યા, અને ચાર પહોર સુધી શૂલપાણિએ પ્રભુને વિવિધ રીતે કદર્શિત કર્યાં.

વ્યંતરદેવનો પ્રભુના શરીરમાં સંક્રમ^૭ :- મોરાક ગામમાં અચ્છંદક નામે એક પાખંડી રહેતો હતો, પોતાની પ્રતિષ્ઠાના ભયથી અચ્છંદક નગરજનોની સાથે પ્રભુ સન્મુખ આવી હાથની બે આંગળીમાં તૃણ પકડીને પ્રભુને પૂછે છે કે આ તૃણ મારાથી છેદાશે કે નહિ, એ સમયે ઇંદ્રની આજ્ઞાથી સાથે રહેલ સિદ્ધાર્થ નામનો દેવ પ્રભુના શરીરમાં સંક્રમીને કહે છે, કે એ તૃણ છેદાશે નહિ, શક એ સમયે ઉપયોગ મૂકે છે અને પ્રભુની વાણી મિથ્યા ન થાય, એવું વિચારી શક અચ્છંદકની આંગળીઓ વજ્રથી છેદી નાંખે છે.

ચંડકૌશિક પ્રતિબોધ^૮ :- એકદા પ્રભુ શ્વેતાંબીનગરી તરફ જતાં, રસ્તામાં કનકખલ આશ્રમ પાસે એક દૃષ્ટિવિષ સર્પ રહેતો હોય છે, સર્પની રૌદ્રતાને જણાવતાં લોકો પ્રભુને સમજાવે છે કે એ રસ્તે ન જતાં, એ રસ્તે જનારા હજુ સુધી કોઈ પાછાં નથી આવ્યાં, જનારા મળે છે, પણ આવનારા કોઈ મળતાં નથી, એની દાઢમાં નહીં એની આંખમાં

ઝેર છે, એની નજર પડતાં માણસ હાડપિંજરમાં ફેરવાય જાય છે, સર્પને પ્રતિબોધ કરવા પ્રભુ એ માર્ગે પધારે છે, પ્રભુ એ દૃષ્ટિવિષ્ણુ સર્પને પ્રતિબોધે છે, પ્રભુ સર્પની દૃષ્ટિમાંથી વિષ કાઢી અમી સિંચે છે, ભગવાનની કરુણા અને પ્રભુની દયામૃત નજરના પાતથી ભીંજાતો એ પ્રતિબોધ પામે છે.

નૌકાવિહાર^{૧૪} :- અનુક્રમે વિહાર કરતાં પ્રભુ સુરભિપુર સમીપ ગંગા નદીના કાંઠે આવ્યા, સિદ્ધદંત નામના નાવિકે તૈયાર કરેલી નાવમાં પ્રભુ અને બીજા મુસાફરો બેઠાં, અહીં સુદૃષ્ટનો ઉપસર્ગ થાય છે, ધર્મ પ્રત્યેના પૂર્વભવીય અનુરાગથી કંબલ અને શંબલ નામના બંને દેવો આવી આ ઉપસર્ગનું નિવારણ કરે છે.

છગ્નસ્થ અવસ્થામાં શિષ્ય^{૧૫} :- કોલ્લાક ગામમાં ગોશાળો મસ્તક વિગેરે મૂકી, ગૃહસ્થનો વેષ છોડી, પ્રભુને વિનંતી કરે છે કે મને તમારા શિષ્ય તરીકે કબૂલ કરો તમે મારા યાવજીવ ગુરુ થાઓ. ગોશાળાના આવા વચનો સાંભળી પ્રભુ વીતરાગ હતા, તો પણ તેના ભાવને જાણીને તેની ભવ્યતાને માટે પ્રભુ તેનું વચન સ્વીકારે છે :

અનાર્ય દેશમાં વિહાર^{૧૬} :- પ્રભુએ અવધિજ્ઞાનથી જાણ્યું કે હજુ મારે ઘણાં કર્મની નિર્જરા કરવાની છે, તે કર્મ ખપાવવામાં સહાયક બને એવા નિમિત્તો વગર મારાથી કર્મો ખપાવાય તેમ નથી. એમ જાણી, પ્રભુ એ અનાર્યદેશમાં વિહાર કર્યો, લાટ દેશમાં ગયા, ત્યાં પ્રભુએ બંધન, તાડન, છેદન, ભેદન વગેરેની વેદનાઓને પ્રસન્નવદને સહન કરી.

કટપૂતના ઉપસર્ગ^{૧૭} :- માહ માસ હતો, આખા વાતાવરણમાં શીતલહેરો જામી ગયી હતી, શરીર વસ્ત્ર રહિત હતું, મન વિચાર રહિત હતું, વિહાર કરતાં પ્રભુ શાલિશીર્ષ નગરના ઉદ્યાનમાં કાઉસગ્ગ ધ્યાને ઉભા રહ્યા, પ્રભુનું અપરંપાર તેજ વાણવ્યંતરી કટપૂતનાથી સહન ન થયું, પૂર્વનું ત્રિપૃષ્ઠના ભવનું વૈર યાદ આવ્યું. તાપસીનું રૂપ વિકૃત્તી, માથે જટા બનાવી, વલ્કલના વસ્ત્રો પહેર્યા, ને બરફ જેવા ઠંડા જળમાં આખું શરીર ભીંજવી પ્રભુની સામે ઊંચી થઈને આખા શરીરને ધ્રુજાવવા માંડી, બરફના ટુકડા જેવા ઠંડા પાણીના છાંટા પ્રભુના વસ્ત્ર રહિત દેહ પર ઊંચેથી પડવા લાગ્યાં, વાળ અને વસ્ત્રમાંથી પડતાં પાણીના બિંદુએ પ્રભુને ભીંજવી દીધાં, આ પ્રમાણે શીતોપસર્ગને સહન કરતા ધીર વીર પ્રભુ મહાવીરે આખી રાત્રિ પસાર કરી, પ્રભુ મહાવીરનો ધર્મધ્યાનાગ્નિ વધુ તીવ્ર અને તેજસ્વી બન્યો, શાસ્ત્રકારો લખે છે કે જો આ સ્થાને કોઈ બીજો માણસ હોત તો એનું શરીર પાણીની ઠંડકના કારણે ફાટી જાય, એવો શીતોપસર્ગ પ્રભુએ સહન કર્યો.

શીતલેશ્યા વડે ગોશાળાનો બચાવ^{૧૮} :- ગોશાળા સાથે પ્રભુ કૂર્મ ગામમાં પધાર્યા, ત્યાં વૈશિકાયન તાપસ રહેતો હતો, ગોશાળો એ તાપસ પાસે જાય છે, વારંવાર વિચિત્ર પ્રશ્નો કરી, ઠઠ્ઠા-મશ્કરી કરી ગોશાળો તાપસનું અપમાન કરે છે, વૈશિકાયન તાપસ ગોશાળા ઉપર કોપિત થઈ તેજોલેશ્યા મૂકે છે, તેજોલેશ્યાથી બચવા ગોશાળો પ્રભુ પાસે આવે છે. ગોશાળાની રક્ષા કરવા પ્રભુ શીતલેશ્યા મૂકી, ગોશાળાને બચાવે છે.

પ્રભુ ગોશાળાને તેજોલેશ્યાનો વિધિ કહે છે^{૧૯} :- ગોશાળો પ્રભુને પૂછે છે, આ તેજોલેશ્યાની લબ્ધિ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય, એના જવાબમાં પ્રભુ તેજોલેશ્યાની પ્રાપ્ત્યર્થે વિધિ જણાવે છે.

અહીં એક વાત નોંધવા જેવી છે, કે પ્રભુ તેજો અને શીત બંને લેશ્યાઓ જાણતાં હોવા છતાં, પ્રભુને ગોશાળો તેજોલેશ્યાની લબ્ધિ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય એવું પૂછે છે. શીતલેશ્યા જાણવા માટે ગોશાળો જરાય ઉત્સુક નથી, જીવની પાત્રતા અને પરિણામ ઉપર જ પ્રાપ્તિનો આધાર હોય છે.

સંગમના ઉપસર્ગ^{૨૦} :- પેઢાળ નામના ઉદ્યાનમાં ખોલાસ નામના ચૈત્યમાં પ્રભુ અટ્ટમ તપ કરી, ચિત્ત સ્થિર કરી, એક રાત્રિની મહાપ્રતિભાએ રહ્યાં, એ સમયે શકેદ્રએ દેવલોકમાં પ્રભુના નિશ્ચલ અને અડગ મનોબળની પ્રશંસા કરી, ત્રિલોકની તાકાત અને સર્વલોકની શક્તિ પ્રભુને ધ્યાનમાંથી ચલાયમાન કરવા અસમર્થ છે. આવું સાંભળી, ઇંદ્રના સામાનિક એવા સંગમ નામના દેવને પ્રભુની પરીક્ષા કરવાનું કૌતુક જાગ્યું. પોતાની ચમત્તી જેવી શક્તિથી પ્રભુની સાગર જેવડી ધીરજ માપવા પ્રભુ પાસે આવે છે. આખી રાત જીવલેણ અને મરણતોલ ઉપસર્ગો કર્યાં, તોય પ્રભુ ચલાયમાન ન થયા, એક જ રાતમાં ભયંકર વીસ ઉપસર્ગો જડી દીધાં, છતાંય પ્રભુ પોતાના પરિણામથી કે ધ્યાનથી વિચલિત થતા નથી. હાથીના મારથી રાફડાં ટૂટે, પર્વત નહીં. પૃથ્વી અને પર્વતને પણ શરમના પાણી ભરાવી દે, એવી પ્રચંડ ધીરજ અને જબરદસ્ત સહનશીલતાનું તેજ પ્રભુ પાસે હતું. આ તેજના ભડકાથી બળી ગયેલો સંગમ પ્રભુને ખતમ કરી નાંખવાના ઈરાદે કાળચક્રનો પ્રહાર કરે છે. કાળચક્રના પ્રહારથી પ્રભુ ઘૂંટણ સુધી જમીનમાં દબાઈ જાય છે, પણ મૃત્યું નથી પામતાં. આ જોઈ એનો જીવ વધુ બળે છે. પ્રભુને ચલાયમાન કરવા સંગમે છ મહિના સુધી જાત જાતના ઉપસર્ગો કર્યાં.

વિશિષ્ટ અભિગ્રહ^{૨૧} :- પ્રભુ કૌશાંબીમાં પધાર્યા, પોષ વદ એકમે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવથી વિશિષ્ટ અભિગ્રહ ધારણ કર્યો, રાજકુમારી દાસીપણું ભોગવતી હોય, પગમાં લોઢાની બેડી હોય, માથું મૂંડેલું હોય, ૩ દિવસથી ભૂખી હોય, રડતી હોય, એક પગ ઊંબરાની અંદર હોય, બીજો પગ ઊંબરાની બહાર હોય, ભિક્ષાનો સમય પસાર થઈ ગયો હોય, ત્યારે સૂપડાને એક ખૂણે રહેલા અડદ મને વહોરાવે તો જ હું પારણું કરીશ. ચાર મહિના વ્યતીત થયા બાદ ચંદનબાળાજીને પ્રભુના પારણાનો લાભ મળ્યો, પ્રભુએ બાકુબાની સાથે બાળાના ભવોભવના દુઃખડા પણ વ્હોરી લીધાં, પારણાના પુણ્યે પ્રભુ દ્વારા પ્રભુના માર્ગને આપીને પ્રભુ બનાવી આપ્યા, બેડી કાયમની તૂટી ગઈ પ્રભુને પારણું કરાવી પ્રભુના પ્રથમ સાધ્વી શિષ્યા બનવાનું પરમ સદ્ભાગ્ય અને સૌભાગ્ય પામ્યા.

કાનમાં ખીલ્લાં ઠોકાયા^{૨૨} :- ષણ્માનિ ગામની બહાર ઉદ્યાનમાં કાઉસંગ ધ્યાને રહ્યાં, વાસુદેવના ભવમાં તપાવેલું સીસું શય્યાપાલકના કાનમાં રેડીને બાંધેલું અશાતાવેદનીય કર્મ પ્રભુને આ સમયે ઉદયમાં આવ્યું, કાનમાં કીડી જાય તો ય જીવ તાળવે બંધાઈ જતો હોય ત્યારે અહીં તો ખીલ્લાં ઠોકાવાના હતાં, શય્યાપાલકનો જીવ અહિં ગોવાળીયો હોય છે. પ્રભુને બળદો સોંપીને જાય છે, પ્રભુ ધ્યાનાવસ્થામાં હોય છે, બળદો ચરતાં ચરતાં દૂર ચાલ્યાં જાય છે, ગોવાળ આવીને જુએ છે, બળદો ન દેખાતાં પ્રભુને પૂછે છે, બળદો હતાં ત્યારેય પ્રભુ ધ્યાનમાં હતાં અને બળદો નથી ત્યારેય પ્રભુ ધ્યાનમાં છે. પ્રભુ બોલતા નથી એટલે ગોવાળ ક્રોધિત થઈ, ભગવાનના બંને કાનમાં કાશડાના ખીલ્લાઓ ઠોકે છે, મસ્તકમાં ખીલ્લાં એવી રીતે મળી જાય છે કે જાણે એક જ હોય, આવું કષ્ટ કે આવો ઘોર ઉપસર્ગ કોઈ તીર્થકરને થયો નથી, ખરક નામના વૈદ્ય પ્રભુને જુએ છે, પ્રભુની પીડાનો પાર પામી જાય છે, પ્રભુ પ્રત્યેના પ્રેમથી સિદ્ધાર્થ અને ખરક વૈદ્ય કાનમાંથી ખીલા કાઢી ઔષધિ આદિથી પ્રભુની વેદના દૂર કરે છે.

પ્રભુનો વિરાધક જમાલિ^{૨૩} :- સંસારી સંબંધે જમાઈ નામે જમાલિ ચંપાનગરીના પૂર્ણભદ્ર નામના વનમાં પ્રભુને સમવસરેલા જાણી, સમવસરણમાં જઈને પ્રભુને કહે છે, મને કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન અક્ષયપણે ઉત્પન્ન થયા છે, તેથી હું પણ સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી અરિહંત છું. ઈત્યાદિ પ્રલાપ કરી પ્રભુનો વિરોધ કરે છે.

રાત્રિવિહાર^{૨૪} - પ્રભુ ઋજુવાલિકા નદીના કાંઠે કેવળજ્ઞાન પામે છે, પરંતુ ત્યાં પ્રવ્રજ્યાનો સ્વીકાર કરનાર કોઈ ન હોવાથી, પ્રભુ રાત્રિના સમયે ત્યાંથી બાર યોજન દૂર મધ્યમા (અપાપા) નગરીમાં આવેલ મહસેનવન નામના ઉદ્યાનમાં પહોંચ્યા, સોમિલાર્ચના યજ્ઞમાં જે અગ્યાર ઉપાધ્યાયો આવેલા હતાં, તેઓ બોધ પામશે એવું જાણીને પ્રભુ મહસેન નામના વનમાં આવે છે.

સૂર્ય-ચંદ્ર મૂળ વિમાને પ્રભુને વંદનાર્થે^{૨૫} :- પ્રભુ કૌશાંબી નગરીમાં પધાર્યા, દિવસને છેલ્લે પહોરે ચંદ્ર તથા સૂર્ય સ્વાભાવિક (મૂળ) વિમાનમાં બેસી પ્રભુને વાંદવા આવ્યા.

પ્રભુ ઉપર તેજોલેશ્યા છોડી^{૨૬} :- પ્રભુ શ્રાવસ્તી નગરી બહાર કોષ્ઠક ઉદ્યાનમાં સમોસર્યા, ગોશાળો પણ એ જ નગરમાં આવ્યો, ગોશાળો પોતાની જાતને લોકો સમક્ષ સર્વજ્ઞ છું, એવું જણાવતો હતો, એ સમયે સમોવસરણમાં ગૌતમસ્વામીએ પ્રભુને પૂછ્યું કે શું ગોશાળો સર્વજ્ઞ છે? ઉત્તરમાં પ્રભુએ જણાવ્યું કે ગોશાળો મંબલીનો પુત્ર છે. મેં જ તેને દીક્ષા અને શિક્ષા આપી છે, મિથ્યાત્વને પામેલો તે સર્વજ્ઞ નથી. લોકોમાં પણ આ વાતની જાણ થતાં લોક અપ્રીતિના કારણે ગોશાળો ક્રોધે ભરાય છે, પ્રભુ સમક્ષ આવે છે. પ્રભુ તેને સમજાવે છે. પ્રભુના વચનથી અતિ ક્રોધે ભરાયેલ ગોશાળો પ્રભુની નજીક આવી પ્રભુ ઉપર તેજોલેશ્યા મૂકે છે. પ્રભુના અતિશય પ્રભાવે તેજોલેશ્યા પ્રભુને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈ, પાછી ગોશાળાના જ શરીરમાં પ્રવેશે છે. તેજોલેશ્યાના તાપથી પ્રભુના અંગે અંગમાં દાવનળની જેમ તાપ જાગી ઉઠે છે, તેજોલેશ્યાના કારણે પ્રભુનું શરીર રક્ત અતિસાર અને પિત્ત જ્વર થવાથી અતિક્રુશ થાય છે, કેવળજ્ઞાન પામ્યા પછી પણ પ્રભુને આવો ઉપસર્ગ થયો એ દસ અચ્છેરામાંથી એક અચ્છેરું છે.

અહિં એક વાત નોંધવા યોગ્ય છે. કે છન્નસ્થપણે પ્રભુ શીતલેશ્યાની લબ્ધિનો પ્રયોગ કરી, ગોશાળાને બચાવે છે. જ્યારે અહિં ગોશાળો સર્વાનુભૂતિ મુનિ અને સુનક્ષત્ર મુનિ ઉપર તેજોલેશ્યા મૂકે છે. ત્યારે પ્રભુ શીતલેશ્યાનો પ્રયોગ કરી, પોતાના શિષ્યોને કે પોતાને બચાવવાનો કોઈ ઉપાય કરતા નથી. મહાપુરુષોના ચરિત્રો અતાગ હોય છે.

સુલસાને ધર્મલાભ^{૨૭} - એકદા પૃષ્ઠચંપાપુરીએ પ્રભુ પધાર્યા, ત્યારે અંબડ પરિવ્રાજક પ્રભુને વંદન કરવા ત્યાં આવ્યો, પ્રભુની સ્તુતિ કરી તે સંન્યાસી યોગ્ય સ્થાને બેસી, પ્રભુની અમૃત-દેશનાનું પાન કર્યું. દેશના પૂર્ણ થઈ, પ્રભુની અનુમતિ લઈ, રાજગૃહ નગર જવા તૈયાર થયો, એટલે પ્રભુએ કહ્યું કે રાજગૃહ નગરમાં નાગરથકારની પત્ની સુલસાને અમારી આજ્ઞાથી કુશળતા પૂછજે, પ્રભુ પ્રત્યેની સુલસાની અવિહડ શ્રદ્ધાના પરિણામે પ્રભુ અંબડ પરિવ્રાજક દ્વારા

સુલસાને ધર્મલાભ કહેવડાવે છે.

અંતિમસમયે દેશના^{૨૮} :- વિહાર કરતાં પ્રભુ અપાપાપુરી(પાવાપુરી)માં પધાર્યા, હસ્તિપાલ રાજા અને સમગ્ર નગરજનો પ્રભુને વાંદવા આવે છે, ભવની ભૂખ ભાંગી નાંખે અને અનંતકાળની તરસ છીપાવનારી અમૃતમય દેશના આપે છે, તે સમયે પુણ્ય ફળ વિપાકનાં પંચાવન અધ્યયનો અને પાપફળ વિપાકના બીજા પંચાવન અધ્યયનો અને કોઈએ નહિ પૂછેલા એવા પ્રશ્નોના ખુલાસા આપતા છત્રીસ અધ્યયનોની વિભાવના કરતાં પ્રભુ મોક્ષમાં પધારે છે.

ગૌતમસ્વામીને પોતાનાથી દૂર મોકલ્યા^{૨૯} :- એ જ રાત્રિએ પોતાનો મોક્ષ જાણી પ્રભુ વિચારે છે, કે મારી ઉપર ગૌતમને અવિહલ રાગ છે. એ રાગ જ એમના કેવલજ્ઞાનમાં અવરોધક છે, તેથી એ રાગનું મારે જ છેદન કરવું જોઈએ. એમ વિચારી, નજીકના બીજા ગામમાં દેવશર્મા નામના બ્રાહ્મણને પ્રતિબોધ કરવા માટે ભગવાન ગૌતમસ્વામીને મોકલે છે.

ક્ષણ માટે આયુષ્ય વધારવા શકની વિનંતિ^{૩૦} :- પ્રભુનો મોક્ષ સમય જાણી સર્વ સુર અસુરોના ઇંદ્રો પરિવાર સહિત પ્રભુ સમીપે આવ્યા, સજળ નેત્રે અને ભાવસભર હૈયે શર્કેદ્રએ કરજોડી પ્રભુને પ્રાર્થના કરી કે હે નાથ! તમારા ગર્ભ, જન્મ, દીક્ષા અને કેવળજ્ઞાનમાં હસ્તોત્તરા નક્ષત્ર હતું, આ વખતે તેમાં ભસ્મક ગ્રહ સંક્રાંતિ થવાનો છે, અને તમારા જન્મનક્ષત્રમાં સંક્રમેલો તે ગ્રહ બે હજાર વર્ષ સુધી તમારા સંતાન (સાધુ-સાધ્વી)ને બાધા અને પીડા ઉત્પન્ન કરશે, એ ભસ્મકગ્રહ ઉપર આપની દૃષ્ટિ પડતા તે નિષ્ફળ અને નિષ્ક્રિય બની જશે, તો અમારી ઉપર પ્રસન્ન થઈ ક્ષણવાર માટે આપ અહીં રહો, જેથી એ દુર્ગ્રહનો ઉપશમ થઈ જાય.

પ્રભુની હયાતીમાં તીર્થંકરનામકર્મનો બંધ^{૩૧} :- પ્રભુની હયાતીમાં શ્રેણિક, સુપાર્શ્વ, ઉદાપી, પોટ્ટિલ અણગાર, દઢાયુ, શંખ, શતક, સુલસા, રેવતી એમ કુલ નવ જીવોએ તીર્થંકર નામકર્મનો બંધ કર્યો.

પ્રભુ એકલા જ મોક્ષે પધાર્યા^{૩૨} :- પ્રભુના નિર્વાણ સમયે પ્રભુ એકાકી જ મોક્ષમાં પધાર્યા, બાકીના ૨૩ તીર્થંકરોની સાથે મોક્ષે જનાર બીજા હજારો આત્માઓ હતાં, પ્રભુએ દીક્ષા પણ એકાકીપણે જ લીધી અને એકાકીપણે જ મુક્ત થયા.

કેવળજ્ઞાનનો સમય^{૩૩} :- પરમાત્મા મહાવીર સિવાયના બીજાં ત્રેવીસ તીર્થંકરોને સૂર્યોદયના મુહૂર્તમાં (દિવસના પ્રથમ ભાગમાં) કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું, જ્યારે પરમાત્મા મહાવીરને દિવસના અંતિમ ભાગમાં કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું.

પ્રભુનો છન્નસ્થકાળ એટલે સાધનાકાળ, પ્રભુએ કરેલા તપની નોંધ^{૩૪} :-

૧૮૦ ઉપવાસ	૧ વાર
૧૭૫ ઉપવાસ	૧ વાર
૧૨૦ ઉપવાસ	૮ વાર
૮૦ ઉપવાસ	૨ વાર
૭૫ ઉપવાસ	૨ વાર
૬૦ ઉપવાસ	૬ વાર
૪૫ ઉપવાસ	૨ વાર
૩૦ ઉપવાસ	૧૨ વાર
૧૫ ઉપવાસ	૭૨ વાર
ભદ્રપ્રતિમા	૨ દિવસ
મહાભદ્રપ્રતિમા	૪ દિવસ
સર્વતોભદ્રપ્રતિમા	૧૦ દિવસ
૩ ઉપવાસ	૧૨ વાર
૨ ઉપવાસ	૨૨૮ વાર
પારણાના દિવસ	૩૪૮

એમાંય લાગ લગાટ બે દિવસ પ્રભુએ ક્યારેય વાપર્યું નથી, ને એક દિવસમાં બે વાર પણ પ્રભુએ ક્યારેય વાપર્યું નથી.

પ્રભુએ પોતાના જીવનમાં ઉતારેલી અને આરાધેલી સાધનાની વાતો છે. આપણે એને વાંચીએ, વિચારીએ અને પ્રભુપ્રત્યેના રાગમાં અભિવૃદ્ધિ કરીએ.

आधार-सूत्रो

१. बाढंति भाणिऊणं वासारत्तस्स पंचमे पक्खे,
साहरइ पुव्वरत्ते हत्थुत्तर तेरसी दिवसे ॥५३॥
(आवश्यकभाष्य)
- अह दिवसे बासीई वसई तहि माहणीइ कुच्छिसि,
चित्तइ सोहम्मवई, साहरिउं जे जिणं कालो ॥४८॥
(आवश्यकभाष्य)
२. अह सत्तमंमि मासे गब्भत्थो चेवऽभिग्गहं गिण्हे,
नाहं समणो होहं अम्मापिअरंमि जीवते ॥५०॥
(आवश्यकभाष्य)
३. तदाशंड्कानिरासाय लीलया परमेश्वरः।
मेरुशैलं धामपादऽङ्गुष्ठाग्रेण न्यपीड्यत् ॥६९॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१०, सर्ग-२)
४. नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं एणं देवदूसमायाय एगे अबीए
मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए
(कल्पसूत्र-११४)
५. न सर्वविरतेरहः एकोऽप्यत्रेति विदन्नपि।
कल्प इत्यकरोत्तत्र निषण्णो देशनां विभुः ॥१०॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-५)
६. जं रयणिं च णं समणे भगवं महावीरे कालगए जाव
सव्वदुक्खप्पहीणे तं रयणिं च णं कुंथु अणुद्धरी नाम समुप्पन्ना
जा ठिया अचलमाणा छउमत्थाणं निग्गंथाणं निग्गथीण य
नो चक्खुफासं हव्वमागच्छइ
(कल्पसूत्र-१३१)
७. स्वाम्यप्युवाच कारुण्यात्तत्संगोऽस्मि संप्रति।
तथाप्यंसस्थितस्यास्य, वाससोऽर्धं गृहाण भोः ॥१०८॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
८. भविष्यति द्वादशब्दान्युपसर्गपरंपरा।
तां निषेधितुमिच्छामि भूत्वाऽहं पारिपार्श्वकः ॥२८॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
९. अभिग्रहान् गृहीत्वामूनर्धमासादनन्तरम्।
ग्रामं नान्ताऽस्थिकग्रामं ययौ प्रावृष्यपि प्रभुः ॥७८॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३, श्लोक ५७-७८)
१०. दूइज्जंतगा पिउणो वयंस तिब्वा अभिग्गहा पंच।
अधियत्तुग्गहि न वसण णिच्चं वोसट्ट मोणेणं ॥४६२॥
पाणीपत्तं गिहिवंदणं च तओ वद्धमाणवेगवई।
धणदेव सुलपाणिंदसम्म वासऽट्टिअग्गामे ॥४६३॥
(आवश्यकनिर्युक्ति)
११. नाथोऽपि चतुरो यामान् किञ्चिद्वान् कदर्थितः।
श्रमात्रिद्रामधिगतोऽपश्यत् स्वप्नानमून् दश ॥१४७॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
१२. तस्मिन्नच्छंदको नाम पाखंडी सन्निवेशने।
ज्योतिष्कमंत्रतंत्रादिकरणेन स्म जीवति ॥१७१॥
- तस्यासहिष्णुर्माहात्म्यं स्वाम्यर्चा चाभिलाषुकः।
सिद्धार्थव्यंतरः कृत्वा संक्रमं स्वामिवर्ष्मणि ॥१७२॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
१३. दशतोऽप्यसकृत्स्थ न विषं प्राभवत्प्रभौ।
गोक्षीरधाराधवलं केवलं रक्तमक्षरत् ॥२६२॥
उपसन्नं च तं ज्ञात्वा बभाषे भगवानिति।
चंडकौशिक बुध्यस्व बुध्यस्व ननु मा मुहः ॥२६५॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
१४. मेदिन्या इव संब्यानं प्रतिमानमिवान्मुधेः।
गंगां तरंगिणीमुच्चतरंगामासदत् प्रभुः ॥२८९॥
तां तिलीर्षुः सिद्धदत्तनाविकप्रगुणीकृताम्
आरोहद्भगवान्नावं पथिका अपरेऽपि हि ॥२९०॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
१५. त्वयाम्युपगतं स्वं तु जानाम्येष तथापि हि।
स्मेरारविदसध्रीच्या दृशा मां यन्नरीक्षसे ॥४९१॥
नीरागोऽपि भाव्यनर्थं तद्भवं च विदन्नपि।
तद्वचः प्रत्यपादीशो महान्तः क्व न वत्सलाः ॥४९२॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
१६. क्षमयित्वाऽमुचन्नेघो नाथं नाथोऽपि चावधेः।
ज्ञात्वाऽचितयदद्यापि निर्जार्थं बहु कर्म मे ॥५५४॥
आर्यदेशे विहरता सहाया दुर्लभा मया।
तस्मादनार्यदेशेषु विहरिष्यामि संप्रति ॥५५५॥
एवं विमृश्य भगवान्निसर्गक्रुरपुरुषम्।
विवेश लाढाविषयं यादोघोरमिवार्णवम् ॥५५६॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
१७. सा तत्र व्यन्तरीभूता स्वामिनः पूर्ववैरतः।
तेजोऽसहिष्णुर्व्यकरोत्तापसीरुपमग्रतः ॥६९६॥
जटाभृद्बल्लकलधरा हिमशीतेन पाथसा।
आद्रयित्वा वपुस्तथावुपरिष्ठाज्जगत्प्रभोः ॥६९८॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-३)
१८. तापसः स चुकोपाथ तेजोलेश्यां मुमोच च।
अत्यंतघृष्टादहनश्चन्दनादपि जायते ॥११७॥
त्रातुं गोशालकं स्वामी शीतलेश्यामथाऽमुचत्।
तेजोलेश्या तयाऽशामि वारिणेव हुताशनः ॥११८॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-४)
१९. एवंमुक्त्वा गते तस्मिन् प्रभुं गोशालकोऽवदत्।
तेजोलेश्यालब्धिरियं जायते भगवन् कथम् ॥१२२॥
स्वाम्याख्यत्सर्वदा षष्ठं विदध्याद्यश्च पारयेत्।
यमी सनखकुल्माषमुष्ट्यम्बुचुलुकेन च ॥१२३॥
तस्य षण्मासपर्यन्ते तेजोलेश्या गरीयसी
उत्पद्येतास्सलनीया प्रतिपक्षभयंकरा ॥१२४॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-४)

२०. स सुरोऽचिन्तयच्चैवं षण्मासी सन्ततैः कृतैः।
नोपसर्गैः कम्पितोऽसौ सह्योऽर्णवजलैरिव ॥२९४॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१०, सर्ग-४, श्लोक १७०-२९४)
छम्मासे अणुबद्धे देवो कासीय सो उ उवसग्गं
दट्ठुण वयग्गामे वंदिय वीरं पड्डिनियत्तो ॥५१३॥
(आवश्यकनिर्युक्ति गाथा-५१३)
२१. कोसंबिए सयाणीओ अभिग्गहो पोसबहुल पाडिवई ।
चाउम्मास मिगावई विजयसुगुत्तो य नंदा य ॥५२०॥
तत्थ सामी पोसबहुलपाडिवए इमं एयारुवं अभिग्गहं
अभिगिण्हइ चउड्विहं-दव्वओ कुम्मासे सुप्पकोणेणं खेतओ
एलुंग विकखंभइत्ता, कालओ नियत्तेसु भिक्खायरेसु, भावतो
जहा रायधुया दासत्तणं पत्ता नियलबद्धा मुडियसिरा रोवमाणी
अट्ठमभत्तिया, एवं कम्पति सेसं न कम्पति ।
(आवश्यकनिर्युक्ति गाथा-५२०)
२२. ततो भगवं छम्माणि नाम गामं गओ, तरस्स बाहिं पडिमं
ठिओ, तत्थ सामीसमीवे गोवो गोणे छड्डेऊण गामे
पविट्ठो, दोहणाणि काऊण निग्गओ, ते य गोणा अडविं
पविट्ठो चरियव्वगस्स कज्जे, ताहे सो आगतो पुच्छति
देवज्जग कहिं ते बइल्ला? भगवं मोणेण अच्छइ, ताहे
सो परिकुवियो भगवतो कण्णेसु कडसलागाओ छुहति,
एगा इमेण कण्णेण एगा इमेण, जाव दोन्निवि मिलियाओ
ताहे मूले भग्गाओ, मा कोइ उक्खणिहिति ति
(आवश्यक हारिभद्रीयवृत्ति,निर्युक्ति गाथा-५२५)
२३. सोऽन्येद्युः पुरिचंपायां पूर्णभद्राभिधे वने।
श्रीवीरं समवसृतं गत्वाऽवादीन्मदोद्धरः ॥७५॥
ततो जमालिः संघेन निह्नत्वाद्बहिष्कृतः
स्वामिनः केवलोत्पत्तेस्तादाऽब्दानि चतुर्दश ॥८४॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१०, सर्ग-८,
श्लोक ६४-८५)
२४. उप्पण्णमि अणंते नट्ठमि य छाउमत्थिए नाणे।
राईए संपत्तो महसेणवणमि उज्जाणे ॥५३९॥
नष्टे च छादमस्थिके ज्ञाने, रात्र्यां संप्राप्तो महसेनवनमुद्यानं.
(आवश्यक हारिभद्रीयवृत्ति,निर्युक्ति गाथा-५३९)
२५. ततो सामी कोसंबिं गतो, तत्थ चंदसूरा सविमाणा महिमं
करंति, पियं च पुच्छंति
(आवश्यक हारिभद्रीयवृत्ति निर्युक्ति गाथा ५१७)
२६. गोशालमुक्तया तेजोलेश्यया प्रज्वलत्तनुः।
प्रभुं प्रदक्षिणीकृत्याऽऽदाय भूयो व्रतानि च ॥४०९॥
स्वामी तु रक्तातीसारपित्तज्वरवशात् कृशः।
गोशाललेश्यया जज्ञे चकार न तु भेषजम् ॥५४२॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१०, सर्ग-८, श्लोक ३९५-५४२)

२७. देशनान्ते प्रभुं नत्वा यावद्राजगृहं प्रति।
अचालीदंबडस्तावदित्यूचे स्वामिना स्वयम् ॥२७३॥
तत्र नागरथिपत्याःसुलसायास्त्वामादरात्।
प्रवृत्तिमस्मदादेशात् पृच्छेः पेशलया गीरा ॥२७४॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१०, सर्ग-८)
२८. संपलियंकिनसत्रे पणपत्रं अज्झयणां कल्लाणफलवियागाइं
पणपत्रं अज्झयणां पावफलविवागाइं छत्तीसं च अपुट्ठ-
वागरणां वागरित्ता पघाणं नाम अज्झयणं विभावेमाणे
कालगए ॥
(कल्पसूत्र सूत्र-१४६)
२९. स्वामी तद्दिनयामिन्यां विदित्वा मोक्षमात्मनः।
दध्यावहो गौतमस्य मथि स्नेहो निरत्ययः ॥२१८॥
स एव केवलज्ञान प्रत्यूहोऽस्य महात्मनः।
स च्छेद्य इति विज्ञाय निजगादेति गौतमम् ॥२१९॥
देवशर्मा द्विजो ग्रामे परस्मिन्नस्ति स त्वया।
बोधं प्राप्स्यति तद्धेतोस्तत्र त्वं गच्छ गौतम ॥२२०॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१०, सर्ग-१३)
३०. गर्भे जन्मनि दीक्षायां केवले च तव प्रभो।
हस्तोत्तरक्षमधुना तद्गन्ता भस्मकग्रहः ॥२२७॥
विपद्यमानसय जन्मत्रक्षं क्रामन् स दुग्रहः।
बाधिष्यते ते संतानं सहस्त्रे शरदामुभे ॥२२८॥
किं पुनर्यत्र साक्षात्त्वं स्वामिन् समवतिष्ठसे।
प्रसीद तत् क्षणं तिष्ठ दुर्ग्रहोपशमोऽस्तु तत् ॥२३१॥
(त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१० सर्ग-१३)
३१. समणस्स णं भगवतो महावीरस्स तित्थसि णवहिं जीवेहिं
तित्थगरणाम्गोत्ते कम्मे णिव्वत्तिते, तं जहा- सेणिएणं सुपासेणं,
उदाइणा, पोट्टिटलेणं अणगारेणं, दढाउणा, संखेणं सतएणं
सुलसाए सावियाए, रेवतीए
(स्थानांग-नवमस्थान, तीर्थकरनामनिवर्तनसूत्र)
३२. एगे समणे भगवं महावीरे इमीसे ओसीप्पिणीए चउव्वीसाए
तित्थयराणं चरमंतिथयरे सिद्धे बुद्धे मुत्ते अंतगडे परिणिवुडे
सव्वदुक्खप्पहीणे
(स्थानांग, स्थान-१, सूत्र ३९)
३३. जंबूदीवे णं दीवे भारहे वासे इमीसे णं ओसप्पिणीए तेवीसाए
जिणाणं सूरुग्गमणमुहुत्तंसि केवलवरणाण-दंसणे समुप्पण्णे
(समवायांगसूत्र-२३)
३४. ० आवश्यकनिर्युक्ति गाथा ५२७-५३६
० त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र पर्व-१०, सर्ग-४,
श्लोक ६५२-६५७

જ્ઞાનપંચમી

આ. ભ. પદ્મસાગરમૂરિ મ.સા.

શાસ્ત્રકાર મહર્ષિ સમજાવે છે કે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપની તિથિ કોઈ નક્કી નથી, પણ એક ગુણને લઈને જ્ઞાનપંચમી નક્કી થઈ છે.

જ્ઞાનપંચમી પાછળ દીર્ઘ દૃષ્ટિનો મહાસાગર પડ્યો છે. એને શાસ્ત્રદૃષ્ટિથી જોવું પડશે.

આ જીવ આઠ કર્મની જાળથી સંસારમાં ભટકી રહ્યો છે. આત્મા પર કર્મનાં પડ લાગેલાં છે. તેથી આત્માનું હીર અર્થાત્ શુદ્ધ સ્વરૂપ દેખાતું નથી. આત્માનું સ્વરૂપ જ્ઞાનથી જણાય છે.

આત્માનો ગુણ જ્ઞાન છે. જેમ જેમ જ્ઞાન આવતું જાય, તેમ તેમ આત્મા શુદ્ધ બનતો જાય છે. સ્વ અને પરને પ્રકાશિત કરનાર જ્ઞાન છે.

શ્રુતજ્ઞાન બોલતું છે, ત્યારે કેવળજ્ઞાન મૂંગું છે. કેવળજ્ઞાનને બતાવનાર શ્રુતજ્ઞાન છે. સિદ્ધને ઓળખાવનાર અરિહંત છે. અરિહંતો પણ સિદ્ધને જ નમસ્કાર કરે છે. સંસારને પાર કરનાર જ્ઞાન છે. શ્રુતજ્ઞાન આત્માને ઓળખાવે છે. જીવો અજ્ઞાનથી કર્મબંધન કરે છે.

ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવના ભવમાં ઊંઘતી વખતે સંગીત બંધ કરાવવાનું સેવક ભૂલી ગયો, તો વાસુદેવે તેના કાનમાં સીસું રેડાવ્યું. આ હતી અજ્ઞાન અવસ્થા. જેમ જ્ઞાન આવતું ગયું, તેમ વિષયકષાય પાતળા થતા ગયા. જ્યારે પ્રભુના કાનમાં ખીલા ઠોકાય છે, ત્યારે પ્રભુ વિચારે છે : 'અજ્ઞાન અવસ્થામાં કરેલું કર્મ જ્ઞાનથી ભોગવવાનું છે.'

અંધારામાં વાળેલી ગાંઠ પ્રકાશમાં છોડવાની છે. રોગ, શોક, દુઃખ બધું કર્મથી આવે છે. જ્ઞાનથી બધાનો વિચાર કરવાનો છે.

ઘી ગમે તેટલું જીભ ખાય, પણ તે ચીકણી બનતી નથી, તેવી રીતે જગતમાં રહેવા છતાં ચીકણથી ચીકણા થઈને જીવવાનું નથી, પણ અલિપ્ત રહેવાનું છે. આ બધું જ્ઞાનથી સમજાય છે. આ સમજણ માટે જ્ઞાનપંચમી છે.

ચાર ચાર માસ વરસાદ વરસ્યો, વાતાવરણ ભેજથી છવાઈ ગયું. ત્યારે પુસ્તકોને ખૂબ જ ભેજ લાગેલ હોય. શરદ પછીનું આકાશ શુદ્ધ હોય છે, તડકો ચોખ્ખો હોવાથી ચોપડીઓનો ભેજ ચાલ્યો જાય. પુસ્તકોના ભંડારો દર વર્ષે ચોખ્ખા થવા જોઈએ.

પુસ્તકોનું (શ્રુતજ્ઞાનનું) રક્ષણ પ્રાણથી પણ કરવું જોઈએ.

જ્ઞાનની પૂજા ત્રણ પ્રકારે કરવાની છે : ૧. જ્ઞાનનાં સાધનને (પુસ્તકો-ગ્રંથો)ને પૂજવાના-સ્વચ્છ રાખવાના. ૨. જ્ઞાનના સાધકને પૂજવાનો ૩. જે સાધ્ય છે, તે ઉપકરણોની પૂજા કરવાની.

ચંડકૌશિકને જ્ઞાન આવતાં આઠમા દેવલોકે પહોંચ્યો.

જ્ઞાનની આશાતના કદી કરવી નહીં.

જ્ઞાનથી આત્માને શોભાવવાનો છે. જ્ઞાની શ્વાસોશ્વાસમાં અસંખ્ય કર્મનો ક્ષય કરી નાખે છે.

કર્મક્ષય માટે જ્ઞાનનો પ્રચાર ને પ્રસાર આવશ્યક છે. જ્ઞાનસભર જ્ઞાનીનું વંદન-પૂજન-સન્માન થવું જોઈએ. જ્ઞાનને જીવનમાં ઉતારવાનું છે, ને જીવવાનું છે. જ્ઞાનથી માનવની કક્ષા ઉત્તરોત્તર વધતી જાય છે. સંજી પંચેન્દ્રિય બનવા માટે જ્ઞાન ઉપાર્જન કરવું પડે છે. ઘાટી અને ગવર્નર બન્ને માણસો છે. એક અજ્ઞાનથી ક્ષુદ્ર કામ કરે છે, બીજા જ્ઞાનથી ઉચ્ચ સ્થાન શોભાવે છે.

મોક્ષ માર્ગે લઈ જનાર ભોમિયો તે જ્ઞાન જ છે. સંસારમાં દૃષ્ટા ને દોરવણી આપનાર જ્ઞાન છે. જ્ઞાન તે માનવજીવનની શોભા અને સૌભાગ્ય છે. માણસ જ્ઞાનથી શોભે છે.

જ્ઞાનપંચમીને દિવસે જ્ઞાનની-પુસ્તકોની ફક્ત પૂજા કરવી તે પૂરતું નથી, પરંતુ જ્ઞાનનો યોગ વધુ થાય તે માટે પઠનપાઠન અવશ્ય કરવું. લોકોને સમજાય તેવું જ્ઞાન-સાહિત્ય ફેલાય તેવો પ્રયત્ન કરવો. જ્ઞાનને પચાવનાર જ્ઞાની મહાત્માઓની સેવાભક્તિ કરવાની. તેઓ જ્ઞાનને વધુ જાણે ને સ્વ તથા પરના શ્રેયાર્થે તેનો સદુપયોગ કરે તે માટે દરેક પ્રકારની સગવડતા કરી આપવાનો ઉદ્દેશ જ્ઞાનપંચમીનો છે. તે દિવસે નાનામોટાને દરેકને જ્ઞાન પ્રતિ-આધ્યાત્મિક જ્ઞાન પ્રતિ જિજ્ઞાસા થાય, આત્મિક જ્ઞાન મેળવવાની અભિલાષા થાય તેવું વાતાવરણ ઉપસ્થિત કરવાની ફરજ છે. આ બધા જ્ઞાનપંચમીને ઉજાળવાના ઉપાયો છે.

(સાભાર 'પ્રેરણા' માંથી)

આચાર્યશ્રી કેલાસસાગરશૂરિ જ્ઞાનમંદિર : સંક્ષિપ્ત કાર્ય અહેવાલ, ઓક્ટોબર-૧૨

- જ્ઞાનમંદિરના વિવિધ વિભાગોના કાર્યોમાંથી ઓક્ટોબર માસમાં થયેલાં મુખ્ય-મુખ્ય કાર્યોની ઝલક નીચે પ્રમાણે છે -
૧. હસ્તપ્રત કેટલોગ પ્રકાશન કાર્ય અંતર્ગત ભાગ ૧૪ માટે કુલ-૬૮૬ પ્રતો સાથે કુલ-૧૫૬૨ કૃતિલિંક થઈ અને આ માસાંત સુધીમાં કુલ ૪૩૬૮ લિંક કરવામાં આવી છે.
 ૨. હસ્તપ્રત વિભાગ હેઠળ ફોર્મ ભરવાં, કમ્પ્યુટર ઉપર પ્રાથમિક માહિતીઓ ભરવી, ગ્રંથ ઉપર નામ-નંબર લખવા, રેપર તૈયાર કરવાં, તાડપત્રોની સફાઈ-પોલિશ, ફ્યુમિગેશન તથા સ્કેનીંગ કાર્ય માટે હસ્તપ્રત ઈશ્યુ-રીસીવ પ્રક્રિયા આદિ રાબેતા મુજબ કાર્યો કરવામાં આવ્યાં.
 ૩. હસ્તપ્રત સ્કેનીંગ પ્રોજેક્ટ હેઠળ હસ્તપ્રતોના ૮૪૧૨૯ પાનાઓનું સ્કેન કરવામાં આવ્યું.
 ૪. વિશ્વ કલ્યાણ ગ્રંથ પુનઃ પ્રકાશન પ્રોજેક્ટ હેઠળ ૬૫૬ પાનાઓની ડબલ એન્ટ્રી કરવામાં આવી.
 ૫. લાયબ્રેરી વિભાગમાં જુદા જુદા ૧૧ દાતાઓ તરફથી ૪૩૫ પુસ્તકો ભેટ સ્વરૂપે પ્રાપ્ત થયાં.
 ૬. લાયબ્રેરી વિભાગમાં ૧૦૧ પ્રકાશનનોની સંપૂર્ણ માહિતી સુધારવામાં આવી તથા વિવિધ પ્રકાશનો સાથે ૨૧૩ પેટાંકની સંપૂર્ણ માહિતીઓ ભરવામાં આવી તથા તેની સાથે યોગ્ય કૃતિ લિંક કરવામાં આવી.
 ૭. મેગેઝિન વિભાગમાં ૩૩૪ પેટાંકની સંપૂર્ણ માહિતીઓ ભરવામાં આવી તથા તેની સાથે યોગ્ય કૃતિ લિંક કરવામાં આવી.
 ૮. સંભવનાથ જૈન આરાધના કેન્દ્ર, તારંગાના જ્ઞાનભંડારને ૬૫૦ પુસ્તકો ભેટ સ્વરૂપે આપવામાં આવ્યાં.
 ૯. ૨૧ વાચકોને હસ્તપ્રત તથા પ્રકાશનોના ૪૩૪૯ પાનાની પ્રિન્ટ કોપીઓ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી. આ સિવાય વાચકોને કુલ ૯૫૧ પુસ્તકો ઈશ્યુ થયાં તથા ૧૦૦૬ પુસ્તકો જમા લેવામાં આવ્યાં. વાચક સેવા અંતર્ગત નીચે પ્રમાણે માહિતીઓ પૂ. સાધુ-સાધ્વીજી ભગવંતોને તથા વિદ્વાનોને આપવામાં આવી.
 - a. આ. શ્રી રામલાલજી મ.સા.ને દશવૈકલિકસૂત્ર, જંબૂદ્વિપ પ્રજ્ઞપ્તિ આદી ગ્રંથોની પ્રકાશિત-અપ્રકાશિત કૃતિઓની માહિતી પ્રિન્ટ કરી મોકલાવી.
 - b. પ. પૂ. શ્રી ધર્મરત્ન મ.સા.ને ઉપદેશપદ, ઓઘનિર્યુક્તિ આદી ગ્રંથોની પ્રકાશિત-અપ્રકાશિત કૃતિઓની માહિતી પ્રિન્ટ કરી મોકલાવી.
 - c. પ. પૂ. શ્રી તીર્થભદ્રવિજયજી મ.સા.ને આદીનાથ ચરિત્ર તથા પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર આદી ગ્રંથોની પ્રકાશિત-અપ્રકાશિત કૃતિઓની માહિતી પ્રિન્ટ કરી મોકલાવી.
 - d. પ. પૂ. આ. શ્રી શીલચંદ્રસૂરિજી મ.સા.ને શ્રમણ મેગેઝિનમાંથી વિદ્વગ્ધમુખમંડન કાવ્ય-(સં.)દર્પણ ટીકા-(હિ.) વિવરણ ના લેખની પીડીએફ ફાઈલ મોકલાવી. (૨ પેજ)
 - e. પ. પૂ. શ્રી ભાવપ્રેમવિજયજી મ.સા.ને તેમના લીસ્ટ પ્રમાણે પ્રકાશિત ગ્રંથોની માહિતી તૈયાર કરી મોકલાવી.
 - f. શ્રીમતી ઉષાબેન, મુંબઈને નેમિ-રાજમતિ સંબંધિત વિવિધ સ્તવનો તથા વિદ્વાનોની માહિતી તૈયાર કરી મોકલાવી.
 - g. શ્રી બાબુલાલજીને તેમની જરૂરીયાત મુજબ વિવિધ ગ્રંથોના પ્રકાશિત તથા અપ્રકાશિત ગ્રંથોની માહિતી મોકલાવી.
 - h. મુનિશ્રી સુયશચંદ્રવિજયજી મ.સા.ને તેમના લીસ્ટ પ્રમાણે વિવિધ હસ્તપ્રત ગ્રંથોની માહિતી મોકલાવી.
 ૧૦. સમ્રાટ સંપ્રતિ સંગ્રહાલયની ૮૧૨ યાત્રાળુઓએ મુલાકાત લીધી.
 ૧૧. આ. ભગવંતશ્રી જયઘોષસૂરિજી મ.સા.ની પ્રેરણાથી શ્રી ઉર્મિલભાઈને, ઈર્લા-વિલેપાર્લાના જ્ઞાનભંડાર માટે પ. પૂજ્ય આ ભગવંતશ્રી ભદ્રગુપ્તસૂરીશ્વરજી મ. સાહેબના સાહિત્યના બે સેટ ભેટ મોકલાવ્યા.
 ૧૨. સિરોહીના મહારાજ શ્રી રઘુવીરસિંગ પ. પૂ. ગુરુ મહારાજશ્રીના વંદનાર્યે આવેલા. તેઓશ્રીએ જ્ઞાનમંદિરની મુલાકાત લઈને નીચે દર્શાવેલ અભિપ્રાય આપ્યો છે.

"Acharya Shri Padmasagarsuri Maharaj Saheb has rendered yeoman service by collecting and preserving the great cultural and literary heritage of India. I have no words to express my gratitude on my own behalf and on behalf of the nation"

His highness Maharajadhiraj Maharao Raghuvveer sing
Sirohi

परम तारक नवपदनी आराधनास्त श्रीपाल-मयणा

नवपद अमारो प्राण छे, नवपद अमारो आत्मा
नवपद अमारो श्वास छे, नवपद अमारी प्रार्थना

गुरुचरण से प्रभुचरण तक गुरुवचन से प्रभुवचन तक

गुरु के शब्द को सहन करें, यह तो चोट है. तब आत्मा का विकास होता है. निर्माण होता है.
गुरु के शब्द मेरे लिए आशीर्वाद स्वरूप हैं. गुरु शब्द जब मिटाई जैसे लगें समझना मेरा आत्मकल्याण रोगा.

भूलों के संस्कार लेकर ही हम जगत् में आए हैं. हर आदमी भूलों से भरा है, परंतु
वह सचमुच महान व होनहार है जो भूलों से कुछ न कुछ सीखता है और उन्हें सुधारने का प्रयत्न करता है.

प्रलोभन ऐसी चीज है, उस प्रलोभन के आगे सारा जीवन उस भय के अंदर रहकर के व्यक्ति पूर्ण कर देता है.
कभी न कभी वह भय मृत्यु या असमाधि का कारण बनता है.

जब तक पाप का भय अंदर तक प्रवेश नहीं करेगा, तब तक अभय की प्राप्ति नहीं होगी.
परमेश्वर का प्रेम और अनुराग भी नहीं मिलेगा.

आरोग्य विषय-पोषण के लिए नहीं धर्म साधना का एक साधन है.
ये समझ कर के आरोग्य की सुरक्षा रखनी है.

जहाँ आत्मा का अहित होता है, वह ज्ञान हमेशा अज्ञान माना गया है,
वह ज्ञान आत्मा के लिए शत्रु तुल्य बन जाता है.

संसार के रेगिस्तान में आत्मा को शांति देने वाला धर्म आपके पास न हो तो आत्मा प्यास से तड़प कर,
मरकर दुर्गति में चली जाएगी.

To,

BOOK-POST / PRINTED MATTER

अंक प्रकाशन सौजन्य :

श्री रश्मिकांतभाई कामदार परिवार

Rushab Ship Consultant, Inc.,
43, Jonanthan Drive,
Edison, NJ 08820, USA